

Posudek oponenta disertační práce

Název práce: **Factors influencing sanitation conditions in developing countries: insights from Ethiopia and Cambodia** (Faktory ovlivňující sanitační podmínky v rozvojových zemích: zjištění z Etiopie a Kambodži)

Autor práce: **Mgr. Helena Humňalová**

Typ práce: soubor článků

Vedoucí práce: **prof. RNDr. Josef Novotný, Ph.D.**

Oponent práce: **RNDr. Michala Lustigová, Ph.D.**

Předložená disertační práce je pojata jako komentovaný soubor 4 případových studií (článků) tematicky zaměřených na problematiku sledující determinanty ovlivňující sanitační podmínky v rozvojových zemích, se zaměřením na Kambodžu, Etiopii a Indii. Příloze těchto případových studií, které byly již publikovány v recenzovaných nebo impaktovaných odborných časopisech, tak předchází úvod do problematiky, odůvodnění a cíle práce, teoretická východiska práce, popis metod a výsledků. Jako hlavní cíl uvádí autorka identifikaci determinant ovlivňujících hygienické podmínky a identifikaci determinant vedoucích ke změně od převládajícího defekace v otevřeném prostoru k důslednému používání hygienických sanitárních zařízení.

Téma disertační práce je velmi aktuální, jelikož hledáním determinant ovlivňujících sanitační podmínky výzkum pomáhá identifikovat výzvy a příležitosti ke zlepšení hygienických podmínek ve sledovaných regionech, což v konečném důsledku přispívá k prevenci nemocí, zlepšení zdraví, kvality života obyvatelstva a zlepšení životního prostředí.

V úvodu si autorka stanovila 4 výzkumné cíle, které z mého pohledu spíše odpovídají obsahu jednotlivých článků než strukturovanému a provázanému výzkumu s logickou a navazující strukturou. Dále je v úvodu přestaven přehled strategických programů zaměřených na zlepšování sanitární situace včetně klíčových milníků. Je zde také popsána současná sanitární situace ve sledovaných zemích zdůrazňující výběr zemí jako příkladů tří různých přístupů k sanitačním politikám. V disertační práci bych očekávala vyšší úroveň při formátování tabulek (různý počet desetinných míst, používání rozdílných znaků pro „0“, jiná struktura sledovaných parametrů, chybějící nadpisy tabulky v případě pokračování tabulky na další straně apod.), stejně tak jako rozlišování procent a procentních bodů.

Samotný výzkum je sledován z dvou hlavních perspektiv. Jednak se zaměřuje na psychosociální dynamiku na mikroúrovni, v souladu s rámcem změny chování a jednak se zaměřuje na kontextuální faktory, konkrétně dopad sociálně-ekonomicko-politických struktur na životní prostředí a následně i na sociální změnu, v souladu s přístupem politické ekologie. Tyto perspektivy pomáhají porozumět individuálnímu chování a širším společenským vlivům na hygienické podmínky v rozvojových zemích. Výzkum dále využil koncepční rámce SaniFOAM, model RANAS a model IBM-WASH k poskytnutí

teoretického základu pro analýzu změn chování a hygienických podmínek. Teoretické zarámování práce poněkud narušuje zmiňování výsledků výzkumu již v této části práce.

Primární výzkum prezentovaný v disertační práci studentky se skládá zejména z případových studií založených na vlastních průzkumech realizovaných v domácnostech vybraných venkovských lokalit. Ke shromáždění poznatků o hygienických podmínkách a faktorech změny chování v Etiopii a Kambodži byly použity metody kvantitativního i kvalitativního sběru dat, jako jsou rozhovory a expertní rozhovory. V neposlední řadě byla provedena srovnávací analýza národních sanitačních politik Indie a Etiopie za účelem vyhodnocení různých přístupů ke zlepšení sanitačních podmínek. Velice oceňuji použití mixed-method přístupu, které má v sociálně-vědním a behaviorálním výzkumu nezastupitelnou roli a metody tak umožnily komplexní zkoumání hygienických podmínek, faktorů změny chování a politických přístupů v ve sledovaných regionech. Osobně mne trochu mrzí, že kvalitativní výzkum nebyl obohacen o hlubší analýzu rozdílů ve sledovaném chování různých sociodemografických skupin.

Výsledky předkládaných článků jsou potom shrnuty souhrnné tabulce včetně hlavních zjištění a přínosů jednotlivých článků a stručně popsány zejména v kontextu související výzkumné otázky. Výsledky práce přinášejí nejen nové poznatky ve výzkumu sanitačních podmínek, ale nabízejí i využití při jejich zlepšování.

V návaznosti na výsledky výzkumu předložené disertační práce bych ráda autorce položila několik dotazů:

1. Jaké byly hlavní výzvy, se kterými se setkala během procesu sběru dat?
2. Jaké jsou možnosti aplikace výzkumu ke zlepšení sanitačních podmínek?
3. Jak si vysvětlujete, že role zdravotních benefitů ze zlepšení sanitačních podmínek je upozaděna a jejich role je v procesu behaviorálních změn spíše marginální?
4. Jak genderové role ovlivňují hygienické podmínky a jejich změny ve zkoumaných oblastech Etiopie a Kambodže?

Shrnutí:

Disertační práce je po obsahové stránce velmi přínosná, především s evidentním přesahem možnosti přenosu akademických poznatků do praxe. Stanovené cíle práce, metody, zpracování, výsledky i jejich interpretace splňují požadavky kladené na disertační práce.

V Praze dne 18.6.2024

RNDr. Michala Lustigová, Ph.D.